

22. Slovenská poézia druhej polovice 20. storočia

Spoločensko-historické pomery

Prvé povojnové roky boli obdobím prudkého rozvoja v oblasti vedy a kultúry, kedy sa republika otvorila svetu a nadviazala opäť na svoje predvojnové kontakty. Ale obdobie po 2. svetovej vojne je predovšetkým v znamení nástupu komunistickej ideológie k moci. Európa sa rozdelila tzv. železnou oponou na východnú a západnú, totalitnú a demokratickú. Československo je izolované od ostatných krajín na západ od našich hraníc, je pod absolútnym vplyvom Sovietskeho zväzu, je súčasťou sovietskeho bloku. K nástrojom vlády komunistickej totality patrila perzekúcia politicky nepohodlných osôb, ich väznenie, mučenie, rozsiahle politické procesy. Obyvatelia boli znovu nútení odchádzať do emigrácie. Určité uvoľnenie politickej situácie a pokusy o reformu socializmu v 60-tych rokoch vystriedala v 70-tych rokoch normalizácia. Koniec 80-tych rokov prináša v celom východnom bloku reformy, ktoré ústia do pádu komunistického režimu.

Poézia druhej polovice 20. storočia

1945 – 1948

- vychádza priečinková literatúra starších autorov – J. Jesenský, J. Smrek, E. B. Lukáč, M. Haľamová,
- počas vojny a po vojne tvorila skupina autorov – regionalisti – J. Kostra, P. Horov, A. Plávka,
- Davisti – L. Novomeský, J. Rob-Poničan, F. Kráľ,
- píše mladá básnici, ktorí prežili vojnu, tematicky čerpali zo SNP – I. Teren, M. Krno,
- aktivizujú sa nadrealisti – nemali čo povedať novej dobe, prestali experimentovať, buď sa odmlčali, alebo sa prispôbili socialistickému realizmu (jedine Š. Žáry naďalej písal ideovo-tematicky hodnotné diela),
- publikujú predstavitelia katolíckej moderny – tvorili aj pred vojnou,

1948 – 50-te roky

- február 1948 znamenal koniec plurality a demokracie; jedinou tvorivou metódou sa stala metóda socialistického realizmu, nad jej dodržiavaním bdel Zväz slovenských spisovateľov; dominovali témy: kolektivizácia, spriemyselňovanie, ospevovanie krajiny Sovietov, kult Stalina, Gottwalda, jednoducho čierno-biele videnie sveta,

50-te a 60-te roky

- vstup M. Rúfusa a o tri roky neskôr M. Váľa do literatúry znamenal rozhodujúci podnet pre vývin slovenskej poézie, lebo obaja odmietali stvárňovať kolektivistickú problematiku, oslavovať víťazstvo socialistickej cesty; do centra záujmu postavili človeka a jeho zložitý a intímnymi problémami poznačený osud,
- 1956 – vychádza časopis Mladá tvorba (do 1970), ktorý prispieva k pluralite názorov v literárnej tvorbe; nastáva oživenie hladiny literatúry,

Osnova kapitoly:

- ☐ Spoločensko-historické pomery
- ☐ Poézia druhej polovice 20. st.
- ☐ Staršia generácia básnikov

Ján Kostra
Pavol Horov
Andrej Plávka
Vojtech Mihálik
Milan Rúfus
Miroslav Válek

- ☐ Stredná generácia básnikov

Lubomír Feldek
Ivan Štrpka
Stefan Moravec
Daniel Hevier

- ☐ Mladá generácia básnikov

Jozef Urban
Ivan Kolonic
Viliam Klimáček
Tatjana Lehenova

Poznámky:

DAV:
nadrealizmus,
katolícka moderná
(pozri kap. 19, s. 116,
117, 121, 122)

Z predstaviteľov katolíckej moderny v r. 1945 emigrovali R. Dilong, K. Strmeň; 1952 – G. Zvonický. Ti, čo neemigrovali, sa snažili nájsť spojenie medzi kresťanstvom a socializmom, mnohí sa preto úplne odmlčali (vnútorná emigrácia) – P. G. Hlbina, J. Motulko, J. Silan, J. Haranta. Emigranti vytvorili dve centrá slovenskej literatúry: 1. Amerika – USA, Kanada, Argentína, 2. Rim – vydavateľstvo Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda.

- vzniká trnavská skupina, ktorá dostala aj označenie Konkretisti - J. Stacho, J. Mihalkovič, J. Šimonovič, L. Feldek, vychádzajú z konkretizmu a expresívneho senzualizmu,
- skupina Osamelí bežci - I. Laučík, I. Štrpka, P. Repka - oneskorene publikovala svoje debuty, v ktorých sa prezentovali novou, originálnou poetikou, preferovali básnickú polyfóniu, viacvýznamovosť, poéziu chápali ako prostriedok na neobmedzené sebavyjadrenie,

1968, 1969

- obdobie konsolidácie, väčšie možnosti slobodného rozvoja kultúry, v tomto období vstupujú do literatúry noví autori: M. Kováč, J. Buzássy, L. Vadkerti-Gavorniková,
- august 1969 - nastáva obdobie normalizácie, komunistická moc zasahuje do rozvoja umenia, preto niektorí autori nesmú publikovať - I. Kupec, I. Laučík, P. Repka a iní emigrujú z vážnej literatúry do popmusic - K. Peteraj, I. Štrasser,
- zanikajú literárne časopisy: Kultúrny život, Literárny týždenník, Mladá tvorba,

70-te a 80-te roky

- v období normalizácie od r. 1972 - 1982 vedie V. Mihálik v časopise Nové slovo rubriku venovanú tvorbe mladých autorov (dnes hodnotené ako služba režimu), v ktorej je badateľné, že sa dokázali prispôsobiť požiadavke angažovanosti; napriek tomu vznikajú aj kvalitné básnické diela (J. Švantner, M. Richter, D. Hevier),
- v 80-tych rokoch vznikajú samizdatové časopisy, napr. Fragment K, opäť začali vychádzať Dotyky a Literárny týždenník, umelci prejavujú kritiku, vzburu, zaoberajú sa analýzou psychiky človeka ubíjaného totalitou: T. Janovic, I. Štrpka, M. Lasica, D. Hevier, Š. Moravčík,

po 1989 a 90-te roky

- moderné typy poézie, najrozličnejšie prúdy, smerovania a autorské typy; publikujú autori V. Klimáček, J. Urban, I. Kolenič, A. Turan a mnohí iní.

Staršia generácia básnikov

JÁN KOSTRA (1910 - 1975) „regionalista“ stvárnajúci región Liptov Pochádzal z Turčianskej Štiavničky. Zmaturoval na gymnáziu v Žiline a začal študovať architektúru v Prahe, štúdiá nedokončil. Pracoval ako bankový úradník, šéfredaktor Kultúrneho života a od r. 1956 sa venoval iba literárnej činnosti.

- **Hniezda** - zbierka básní; debut zameraný na ľúbostnú tematiku; plné vychutnať erotické šťastie bráni lyrickému subjektu vedomie pomínutelnosti chvíle, táto fažoba je zobrazená až dekadentne bezvýchodiskovo, stopy poetizmu a symbolizmu
- **Moja rodná** - zbierka básní; istoty nachádza vo svete rodného kraja; nezvládnuteľnosť sveta a komplikovanosť citového života básnik prekódoval na čistotu a azyl domova; odmietavé stanovisko voči fašizmu
- **Ozubený čas, Puknutá väza** - poézia písaná v období druhej svetovej vojny, plná pesimizmu
- **Ave Eva** - lyrická poéma; ódická skladba na ženu a krásu, panenstvo, materstvo
- **Na Stalina, Za ten máj** - v povojnovom období podľahol schematizmu

Poznámky:

Konkretisti vo svojom programe vyslovujú požiadavku zmyslovej konkretizácie, hlásia sa k tradíciám avantgardnej poézie (poetizmu), preferujú prácu ako hru a tvorbu, život ako záhadu; radosť, šťastie i tragiku, metaforiku, asociácie, optimizmus, fantáziu v človeku, citovosť, telesnosť a sexuálnu energiu človeka.

Osamelí bežci - Ivan Laučík, Ivan Štrpka, Peter Repka - skupina sa sformovala r. 1963, členovia uverejňovali svoje básne v časopise Mladá tvorba. Ich manifesty pôsobili provokatívne, pretože odmietali oficiálne hodnoty, odmietali zasahovanie ideológie do literatúry a protestovali proti spoločenskému systému. Svojou lyrikou sa odlišovali od dovtedajšej slovenskej lyriky. Rozvíjali básnickú polyfóniu a viacvýznamovosť, pričom poéziu chápali ako ničím nehatené sebavyjadrenie.

Básne **Samohlasky** zo zb. Hniezda a básne **Moja rodná** z rovnomennej zbierky sa neskôr stali Kostrovými emblémovými básnami, t. j. básnami najviac spojenými s básnikovým menom a s jeho poéziou.

Kostrova **Ave Eva** patrí spolu so Smrekovou básnickou skladbou **Básnik a žena** k najkrajším dielam novodobej ľúbostnej lyriky.

PAVOL HO
stvárnajúci
Narodil sa v
vydavateľstv
• **Zradné vo**
poéziou L
• **Nioba mat**
zácie člove
a ľudskosť
prekoná i
svetom; sk
• **Defilé** - v
času; vrac
• **Vysoké le**
zjemnené
domova

ANDREJ PL
Narodil sa v
funkcii v štá
• **Victor nad**
• **Tri prúty**
prispôbo
jazykom r
• **Tri vody**
mína Hvie
• **Zelená ra**
tickej pre

VOJTECH M
Narodil sa v
• **Anjeli** - zb
básne s ná
básne s ter
• **Vzbúrený**
proletársk
proti auto
podstate
(práca, ne
• **Trpký** - zb
• **Appassion**
mol; je ko
lásku ale
vlastného
ktorý časť
stvo zabija
• **Sonety pre**
strane výr
straty živc

PAVOL HOROV (1914 - 1975; vlastným menom Pavol Horovčák) „regionalista“ stvárnjúci región Zemplín

Narodil sa v Bánovciach nad Ondavou. Pracoval v Slovenskom rozhlase a vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ. Od r. 1964 sa venoval iba literárnej práci.

- **Zradné vody spodné** - zbierka básní; inšpiroval sa poetizmom a nadrealizmom, poéziou L. Novomeského
- **Nioba matka naša** - zbierka básní; vo veršoch opísal obraz vojnovnej dehumanizácie človeka a sveta; symbolom pre život sa stáva „matka“, ochrankyňa dobra a ľudskosti; v duchu antickej filozofie H. matku mytologizuje - je nezničiteľná, prekoná i najväčšie utrpenie, je v nej heroizmus, ktorým zápasi s neľútostným svetom; skladá sa z častí: Nioba matka naša, Nápisy na hroby, Trhlinou krvi
- **Defilé** - v cykle básní *Panta rei* vyjadruje svoj postoj ku skutočnosti, k plynutiu času; vracia sa k motívu vojny
- **Vysoké letné nebe** - básnická skladba inšpirovaná matkinou smrťou; verše zjemneného výrazu sú preniknuté porozumením, nehou k človeku a k priestoru domova

ANDREJ PLÁVKA (1907 - 1982) „regionalista“ stvárnjúci región Liptov

Narodil sa v Liptovskej Sielnici. Žil v Bratislave a vykonával viacero vedúcich funkcií v štátnych, vydavateľských a spisovateľských inštitúciách.

- **Vietor nad cestou** - zbierka básní; inšpiroval sa poetizmom a nadrealizmom.
- **Tri prúty Liptova** - v zbierke prevážil autorov konzervativizmus a tematická prispôbovivosť k dobovo preferovanej téme domova; stavbou verša a básnickým jazykom nadviazal na Štúrovcov a na Hviezdoslava
- **Tri vody** - básnická skladba, monumentálny obraz SNP, kompozične pripomína Hviezdoslavovu Hájnikovu ženu
- **Zelená ratolesť, Domovina moja, Sláva života** - zbierky básní; oslava socialistickej premeny života

VOJTĚCH MIHÁLIK (1926 - 2001)

Narodil sa v Dolnej Stredě. Pracoval ako redaktor vo viacerých vydavateľstvách.

- **Anjeli** - zbierka básní; debut bol ovplyvnený Rilkeho poéziou; nachádzajú sa tu básne s náboženskou a biblickou tematikou, lyrika prvých erotických vzplanutí, básne s tematikou domova, existenciálne ladené verše o kolobehu života a smrti
- **Vzbúrený Jób** - reflexívno-dramatická skladba expresívne zobrazujúca príbeh proletárskeho otca, štylizovaného do podoby biblického Jóba búriaceho sa proti autoritám; v zbierke sa dopracoval k angažovanej poézii, k materialistickej podstate sveta a v tejto filozofii sa zamýšľa nad zmyslom ľudského života (práca, neustály pokrok, civilizačný proces)
- **Trpký** - zbierka básní
- **Appassionata** - básnická skladba; pomenovaná podľa Beethovenovej Sonáty f mol; je komponovaná ako hudobná sonáta; dominuje osobná a ľúbostná lyrika, lásku ale zobrazuje nie ako idylickú a povznášajúcu; autor pri pohľade do vlastného vnútra objavuje citovú vyprahnutosť, skeptický postoj; láska je cit, ktorý často spôsobuje sklamanie, dezilúziu, trápenie, smútok, nudu, manželstvo zabíja lásku, a preto veľa partnerov hľadá úniky v nových známostiach
- **Sonety pre tvoju samotu** - 100 sonetov; najdôležitejšou témou je láska; na jednej strane výrazná túžba po žene a na druhej strane vedomie straty; nielen fyzickej straty živej bytosti, ale aj strata lásky k bytosti žijúcej

Poznámky:

Pavol Horov

Nioba - manželka thébskeho kráľa, ktorá kvôli svojej pyche prišla o 7 synov a 7 dcér. Od hrôzy a žiaľu skamenela uprostred svojich zavraždených detí.

Vojtech Mihálik

Trpký

Mihálik v zbierke zachytáva problémy partnerských vzťahov (ľahostajnosť, pokrytectvo, mamonarstvo, bezohľadnosť, sebeckosť) a trpké životné osudy žien - obetí mužského egoizmu; autorov postoj je však iba moralizatorsky, bez hlbšieho analytického prieniku.

Sonety pre tvoju samotu

Mihálik rozoznava lásky anjelské, rajske a okrem nich zobrazuje ženu, vďaka ktorej spoznava bolesťnú trýzeň lásky; je to bezcitná osoba, ako žena s hadom v srdci, ktorá sa s mladým mužom iba zahrava.

MILAN RUFUS (1928)

Pochádza z remeselníckej rodiny. Študoval slovenčinu a dejepis na FF UK v Bratislave, kde zostal pracovať ako vysokoškolský učiteľ až do svojho dôchodku.

- **Až dozrieme** - zbierka zapôsobila ako skutočné estetické novum; popri veršoch venovaných otcovi, mame a domovu sú v nej básne s motívmi druhej svetovej vojny, básne reagujúce na aktuálne politické problémy sveta (vojna v Kórei, francúzsko-vietnamská vojna), v protivojnových veršoch odsúva do úzadia patetickú heroizáciu činov a dôraz kladie na vnútorné prežívanie utrpenia; básnik sa predstavil s humánnym a sociálnym citením; už v tejto zbierke využil motivické prvky kresťanského pôvodu, čo sa neskôr stáva typickým pre celé jeho dielo; opisuje sklamanie v láske, pocity samoty, napr. v básni **Nemusiš**:

*Nemusiš mi svoje srdce luháť.
Hľa, už trubi súmrak z pažiti
Ako dúha zájdeš, ako dúha,
až sa mojich chlebov nasytíš.*

*Nemusiš, veď nezlomím, žena,
nerúham sa v hrubej nevoli,
nepadám ti, prosiac, na kolena.
Preboli, no čože, preboli.*

*Vychladla tá krutá žhavosť skrytá
- zlé jej iskry mŕtve vo mne sú -
že jak stáda cestu na kopytách
cudzie ústa mi tá roznesu.*

*Syl sa, syl, kým bľci požiar v oku,
v brehoch žil krv spliecha v čerani.
Čo som dal, ja dal som bez nároku.
Odidem jak listie v jeseni...*

(Milan Rúfus: *Až dozrieme*)

- **Chlapec maľuje dúhu** - zbierka básní; predstavil sa ako básnik, ktorý burcuje všetkým ľuďom, lebo hovorí o najdôležitejších a najpodstatnejších veciach, o pomínutelnosti človeka, o smrti, o zrodení, o potrebe lásky
- **Zvony** - zbierka básní; zobrazuje prostého človeka zápasiaceho a hľadajúceho dôstojnú alternatívu svojho jestvovania; z veršov vidno, že je skôr básnikom ľudskej bolesti než optimizmu, ale napriek tomu neustále hľadá pozitívne východiská pre komplikovanú ľudskú existenciu; básnik vníma detstvo ako určujúci faktor v ľudskom živote ako v básni **Zvony detstva**:

*Vždy príde deň, keď deti zjedia kľúč
od dveri tajomstva. Už ho nevrátia.*

*Už ho nevydajú, už v nich zapada
čo deň to hlbšie a neprekročia prah
zavretých dveri už nikdy viac. Tu čiaru,
za ktorou jedenie sa stáva vedením.*

*Už nikdy viac. A z ukrádnutých zvonov
spina čas razi falšované mince
a kupuje, čo z deti ostalo...*

(Milan Rúfus: *Zvony*)

- **Človek, čas a tvorba; Štyri epistoly k ľuďom; O literatúre** - eseje o umení

Poznámky:

Milan Rúfus

Láska bola pre Rúfusa od počiatku vecou najposvätejšou, osudovou, lebo v ňom prebudila básnika. Ako maximalista chcel milovať len opravdivo a zodpovedne. Skúsenosť ho však presviedčala o nestálosti citov a o nemožnosti ženy vyhovieť jeho absolútnym nárokom. Prchavosť citov ovplyvnila jeho prístup k ľúbostnej tematike. R. básne často hovoria o tom, čo pretrváva vo vedomí muža po odchode ženy.

Zvony detstva

Dieta je čistým neskazeným človekom, ktoré má srdce i zvuk ako zvon a tým je nenahraditeľným a jedinečným objektom nášho potešenia. Kľúč vlastného života nikto nepozná, každý túži spoznať to správne riešenie a deti najviac, lebo sú neprekonateľne zvedavé. Ale to, čo im dáme, nám nikdy nevrátia, neopätujú, lebo samotné detstvo je charakteristické nielen nevinnosťou, čistotou, spoznávaním, ale aj bezproblémovosťou a bezstarostnosťou. Deti všetko prijímajú s úplnou samozrejmosťou (aj rodičovskú lásku, starostlivosť, sprostredkovanie znalostí).

- **Stôl chudobných** – zbierka básní; momentky z dediny, dominujú témy chudoby, poľí a rustikálne motivy, archetyp (praforma, pratyp, pôvodina) robotného človeka, tvrdosť jeho životnej skúsenosti
- **Kniha rozprávok, Sobotné večery** – autorovo odbočenie k žánru rozprávky bolo prirodzeným krokom v súlade s jeho celoživotnou filozofiou a básnickou poetikou; pôvodné rozprávky svojsky interpretoval, zdôraznil duchovnú skúsenosť generácií stáročí a pridal jemne didaktizujúce poučenie
- **Modlitbičky** – pre deti prebásnil biblické motivy

MIROSLAV VÁLEK (1927 – 1991)

Narodil sa v Trnave. Pracoval ako redaktor v Mladej tvorbe, v Romboide, bol predsedom Zväzu slovenských spisovateľov. V r. 1968 na protest proti proreformnej orientácii Kultúrneho života vystúpil z jeho redakčnej rady a pôsobil vo vysokých funkciách v komunistickej strane. Od r. 1969 bol ministrom kultúry.

- **Dotyky** – podobne ako Rúfusova, aj táto V. zbierka vyvolala veľký ohlas literárnej kritiky, lebo odmietol čierno-biele videnie reality, do centra svojho záujmu postavil človeka s jeho intímnymi citmi a problémami; napr. v básni **Jabko**:

... Tak si zbal svoje veci a môžeš ísť.

Oprela sa chrbtom o dvere
a vykrykla očami:

Preboha ta prosím, nie!

Ale ja som raz vedel, že mám toho dosť,

vstal som,

zdvihol som jablko,

zapršané a ešte zelene,

a položil som ho na stôl.

Neprestávala prosiť, prišla hu stolu,

plakala.

(Miroslav Válek: Dotyky)

- **Nepokoj, Milovanie v husej koži** – intímna lyrika
- **Slovo** – básnickou zbierkou sa prihlásil k ideológii totalitne vládnucej strany
- **Z vody** – básnický cyklus; vrátil sa k intímnej tematike, vyjadroval radosť i bolesť z lásky, pretínal ju s prírodnými motívmi; je to ľúbostná lyrika reflexívneho zamerania s autentickým biograficko-zážitkovým základom:

Už si prišiel na to, čo je prelieťave:

najnovšiu básen zabudol si práve.

O com tá básen bola? Bola o žene?

Mal si si všetko písať. Písať!

Chuť, farbu, vôňu, zloženie,

aj koľko a akých prísad

pridáva sa k piesni

Mal si byť k sebe prisnejší

a presny.

Spoliehal si sa príliš na pamäť.

Na pamäť prstov hladkajúcich pleť

každého slova, krásy nestálej.

(Tie gesta jej!)

Vždy viacej cent, čo sa zabudne.

Je ticho v básni

a je záluďne.

Ah si už všetko skusil,

aj žene ver.

Žena je ako jednoduchá veta

Nič nepridaj k nej, nič z nej neuber;

len aká je sa navždy zapamätá.

O, koľko tvári v jednom zrkadle!

Neupínaj sa tak na slovíčka,

láska má predsa celkom inú reč.

Podrž ju trochu. Zle

sa jej práve teraz stojí.

A celý život hlada, zabradlie.

(Miroslav Válek: Z vody)

Poznámky:

Rúfus nechce byť len tichým človekom, pasívnym, zmiereným so zlom, nechce sa prizerať bez odporu na bezpravie. Mier preňho nie je len bezobsažným heslom. Vie zaujať postoj k udalostiam surovejších ciar; obdivuje jednoduchého človeka a je ochotný si klaknúť pred jeho veľkostí a vznesenosťou; o svojom lyrickom hrdinovi hovorí so skromnosťou; polarizuje skutočnosť na princíp dobra a zla; odporúča nahradiť utrpenie človeka láskou.

Dotyky

Válek poeticky inventarizuje vlastné vnútro. Lyricky hrdina prezíva sklamanie a smútok, zapasí s nehostinnosťou sveta. Autorom opisovaný vzťah muža a ženy je plný napätia, z ktorého prameni ochladnutie, odcudzenie, hroziaci rozchod.

Symbolika jablka hriechu je mnohovýznamová a tým dodáva básni **Jabko** istú polemickosť.

Znaky Váľkovej tvorby

- jasná a zároveň mnohovýznamová básnická reč,
- moderná, vynaliezava metafora,
- básnik počíta s inteligentným čitateľom, s jeho racionálnou aktivitou,
- básne sa dotýkajú roznych sfer skutočnosti, základne dvojmotívy jeho poezie: poezia + láska, človek + svet,
- žánrovo sú zastúpené oda, reflexia, epigram, bojová politická lyrika, epická vypravňá básen a pod.

V závere zbierky využil sonet, čo dokazuje jeho výnimočnosť tvorivého talentu; z veršov citíť vplyv Verlaina a Rilkeho, ktorých V. prekladal.

- **Príťažlivosť** - zbierka básní; básne širšie komponované obsahujú mikropríbeh, na ktorom sú navrstvené básnické obrazy a ich význam nemožno vyložiť jednoznačne; autor prepája individuálny osud človeka so zložitou modernej civilizácie, ktorá neraz môže pôsobiť desivo; jeho texty sú viacvýznamové
- **Veľká cestovná horúčka pre malých i veľkých, Do Tramtárie** - básnická tvorba pre deti
- súborné vydania jeho diela: **Tri knihy nepokoja, Štyri knihy nepokoja, Súvislosti, Zakázaná láska**

Stredná generácia básnikov

LUBOMÍR FELDEK (1936)

Narodil sa v Žiline, kde aj zmaturoval. Absolvoval štúdium slovenčiny na Vysokej škole pedagogickej v Bratislave. Pôsobil ako redaktor vo vydavateľstve Mladé letá, Slovenský spisovateľ, dramaturg divadla Poetická scéna v Bratislave, redaktor časopisu továrne Tesla v Nižnej na Orave, neskôr pôsobil ako slobodný umelec. Od r. 1995 žije v Prahe.

Bol členom trnavskej skupiny konkretistov, jeho poézia však nenesie typické znaky ich poetiky, ale v súlade s ich programom presadzoval právo na experiment a slobodný rozvoj metafory. Prekladá tvorbu G. Apollinairea, R. Jeffersa, A. S. Puškina, F. Schillera, H. Heineho, J. A. Rimbauda, V. Majakovského.

- **Jediný slaný domov** - básnická zbierka
- **Kriedový kruh** - tematickou dominantou tejto zbierky je vzťah muža a ženy, nie však milenecký, ale harmonicky preteplený vzťah vo všednom rodinnom kruhu každodennosti, kde básnik objavuje krásu v bežných chvíľach, aké manželstvo prináša, pre túto zbierku je typická prevaha harmonického videnia partnerského vzťahu a skutočnosti; je to autorova tematicky najucelenejšia zbierka; pevnosť a trvalosť manželského zväzku opisuje v básni **Vypratá báseň**:

pred desiatimi rokmi
vytiahla si z pračky
svoju zásterku
a našla si v nej moju báseň
a zvolala si prekvapena
je vypratá...

i láska
ako keby nebola

noc vŕn
ako nehybná
a čierna
vôňa inej ženy
nad ktorou sa krúti
moja hlava

tna napma sa
ako látka
spoza ktorej citíš
tep mého muža
pľčivý a ťažký
tlačiaci ťa k stromu

rano je ďaleko
a svetlo
na druhej miske váh
až príliš ľahké

vzdoroval
zda sa nezmyselne
a vzdorujeme predsa...

(Lubomír Feldek: Kriedový kruh)

- **Dvaja okolo stola** - príležitostné, impresionistické básne

Poznámky:

Poézia Váľkových básní je hrovatá a ľubozvučná, preto po nej často siahajú hudobníci. Zhudobnené boli napr. básne:

Jesenná láska (M. Zbirka),
Po písmenku (P. Hammel)

Lubomír Feldek

Jediný slaný domov

V debute dominuje rozsiahla reportážno-autobiografická kompozícia s prozaickými vsuvkami Severné leto, ktorú možno označiť za básen-pásmo, je kombináciou básnického textu a pasáží napísaných prózou. Prozaické úseky opisujúce cestu večerným vlakom na Oravu sa stali východiskom k voľnému radeniu dojmov, asociácií a nápaditých obrazov. Básen vzniká ako oslava pestrosti ľudského života, spätosti človeka s prírodou.

Vypratá báseň

Feldek hovorí o manželskom spoluzíťi ako o prekonávaní krízových situácií a prirovnáva ich k prirodzenému, viacnásobne využitému metaforickému obrazu súmraku a úsvitu krajiny. Spomienkovú asociáciu všednej skutočnosti (motív vypratej básne) autor využil na definovanie vzťahu: vtedy a teraz.

- **Van Stiphout** – román, autobiograficky ladený; názov je literárnou narážkou na Bajzov román René mládenca...; v dvoch hlavných postavách zobrazil svoju a Johanidesovu skúsenosť z továrne Tesla Orava
- **Plakať je krásne** – zbierka mala vyjsť v r. 1987, ale vtedy ju cenzúra nepovolila, preto vyšla až v r. 1990
- **Botafogo, Zlatúšik, Modrá kniha rozprávok** – tvorba pre deti
- Významná a rozsiahla je aj jeho prekladateľská tvorba.

IVAN ŠTRPKA (1944)

Narodil sa v Hlohovci. Vyštudoval španielčinu a slovenčinu na FF UK v Bratislave. Pracoval ako redaktor v Mladej tvorbe a Kultúrnom živote, vo vydavateľstvách Slovenský spisovateľ a Tatran. Od r. 1999 je šéfredaktorom časopisu Romboid. Patrí do skupiny Osamelí bežci.

- **Krátke detstvo kopijníkov** – zbierka obsahuje lyriku využívajúcu voľný verš, bohatú metaforiku
- **Tristan tára** – zbierka básni; revoltujúce gesto dadaistickej povahy proti myšlienkovej prázdnote normalizačného obdobia; názov pripomína meno dadaistického básnika Tristana Tzaru, v súlade s tým autor uplatňuje asociatívnu metódu; tematickým východiskom knihy je detstvo; v zbierke vystupuje fiktívna postava nezvestného Tristana, ktorého raz modeluje ako veľkého táraja a mystifikátora a inokedy ako ironizujúceho a parodizujúceho blázna či smutno-smiešneho klauna; významnú úlohu v nazeraní na skutočnosť pritom zohráva ironia a sebaironia; práve prostredníctvom postavy blázna autor otvoril v slovenskej literatúre obchádzaný problém totality moci a jazyka (vyprázdneného, zlyhávajúceho, ideologizovaného, strácajúceho kontakt so všetkým pôvodným)
- **Teraz a iné ostrovy** – zbierka vyšla po desaťročnom odmlčaní, obsahuje básne s protivojnovou tematikou (pravdepodobne boli kompromisom autora, aby zbierka vôbec mohla vyjsť), ale napriek angažovanosti v nich Š. nepodľahol čierno-bielemu videniu sveta; pribúdajú básne s obrazmi fantazijného sveta; v básni **Akty** sa venuje večnej téme lásky:

Včerašok bol zly sen.
Do dneška sa prebúdzam vedľa teba, v tme,
hladný a tvrdý od túžby. – Navliekol
som sa do šiat. Prvými rannými
autobusmi som nahliavo odcestoval
za tebou.
Pozeral som sa
do tmy za oknami,
na tvare vytrhnuté zo spánku
a opláchnuté vodou,
ktové dnes prvé živia lačný deň.
Zobudil som ňu z búdky. Bežal som
po chodníkoch a po schodoch v tme. Vklzol som
k tebe. Dali sme si
niekoľko divých zomierant a znovuzrodení.
Izba bola zrazu plná pokojného svetla.
Prisnilo sa to tebe alebo mne?

(Ivan Štrpka. Teraz a iné ostrovy)

Poznámky:

Ivan Štrpka

Krátke detstvo kopijníkov

Jednotlivé básne spája fantazijný svet detstva, historické etapy ľudstva a moderná podoba civilizácie. Motívovými spojovníkmi sú variácie na protikladnosť tepla a chladu a severská orientácia opierajúca sa o význam snehu a čistoty, novosti a sviezosti, čo je prezentované v obrazoch barbarov prichádzajúcich z tejto svetovej strany. Štrpkova vypoved' je plná odbočiek, naznačov, zámkov a nedopovedaného. Typickým znakom je časte využívanie zatvoriek.

Tristan Tzara (pozn. s. 97)
Autor komponoval celok zbierky **Tristan tára** ako biografiju doplnenu o rozsiahlu básnicku koláž s Tristano-vým posolstvom, s ukázkami z jeho tvorby a ukázkami z jeho verejných vystúpení. Preto je v knihe množstvo použitých žánrov: aforizmy, lyrické reflexie, ody, básne v proze, dennikové záznamy, lyrizujúce mimopovedky a eseje.